

# ДЗІЦЯЧЫЯ ДАМЫ СЯМЕЙНАГА ТЫПУ

В. У. ЧЭЧАТ,

загадчык лабараторыі праблем сямейнага і грамадскага дашкольнага  
выхавання БелНДІ адукацыі Міністэрства народнай адукацыі БССР, канды-  
дат педагагічных навук,

Л. І. СМАГІНА,

старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі, кандыдат педагагічных навук

Рускае грамадства заўсёды хваляваў лёс сіраты — дзіцяці, пазбаўленага бацькоўскай сям'і. Ужо ў старажытныя часы ў казках, песнях, прымаў-  
ках, прыказках знаходзілі адлюстраванне адносіны людзей да дзяцей-сі-  
рот: «Не пасці, не маліся, а дай прытулак сіраце», «За прытулак сіраты  
бог шчасце падае», «Чужое дзіця прыносіць шчасце ў дом».

У старажытнай Русі апекаванне сірот і дабрачыннасць свята шанаваліся. У першых заканадаўчых актах («Саборным Улажэнні» — 1649 г., «Указе» — 1682 г.) знаходзілі месца пытанні дабрачыннасці, пошуку сродкаў, догляду бязродных, кінутых дзяцей. У 1715 г. Пётр I выдае Указ аб стварэнні «ў Маскве і іншых гарадах пры цэрквах спецыяльных пры-  
будоў, куды б прыносілі немаўлят». Першыя выхаваўчыя дамы былі адкрыты ў Маскве пры Новадзвявочым і Андрэўскім манастырах.

Пры Кацярыне працягваецца адкрыццё выхаваўчых дамоў для беспры-  
тульных дзяцей. Сінод выступае з адозвай да ўсяго духавенства весці  
пропаведзі аб дабрачыннасці для выратавання няшчасных дзяцей. Прапа-  
ноўвалася прыносімых немаўлят здаваць прыватным асобам для выгадоў-  
вання аж да ўладкавання ў выхаваўчыя дамы. У адозве Сінода было ўка-  
занне аб падрыхтоўцы ў дзяржаве спецыяльна абучаных жанчын для  
выкормлівання і выхавання няшчаснанароджаных дзяцей.

Напярэдадні Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі па ініцыятыве земства ствараліся мясцовыя апякунствы, у абавязкі якіх уваходзіў клопат аб бязродных дзецях свайго бліжэйшага акружэння. Закон «Аб Апякунствах пры пачатковых школах» (1907 г.) замацоўваў высакародныя функцыі мясцовых апякунстваў, падахвочваў дабрачыннасць, якая ўласціва чалавеку і прыносіць яму душэўны спакой і раўнавагу.

Пры Савецкай уладзе Леніным быў падпісаны Дэкрэт аб ахове здароўя маці і дзіцяці (1918 г.). У 1919 г. стваральнік Савецкай дзяржавы падпі-  
саў Дэкрэт аб арганізацыі спецыяльнага міжведамаснага «Савета абароны дзяцей».

У 1924 г. дзяржава падтрымала ідэю аб наладжванні сямейнага патра-  
нату — перадачы дзяцей на выхаванне ў сям'і. Сярод важнейшых яго ўмоў указвалася на шырокае інфармаванне грамадскасці аб патранате і старанны адбор сямей з ліку жадаючых узяць на выхаванне прыёмнае дзіця. У 1936 г. пастановай Усерасійскага ЦВК і СНК аб парадку пера-  
дачы дзяцей на выхаванне (патранат) у сям'і працоўных падкрэсліваліся бескарыслінасць гэтай акцыі, гуманныя адносіны да дзіцяці, узятага ў чужую сям'ю. У прыватнасці, адзначалася, што дзеці не перадаюцца ў сям'і, у якіх выплата за патранат з'яўлялася б асноўнай крыніцай існавання сям'і, дзе маюцца алкаголікі, наркаманы, ёсць члены сям'і, якія пакутуюць вострымі і заразнымі захворваннямі, а таксама хворыя на эпілепсію.

У апошні час у лексіконе нязначнай часткі насельніцтва краіны і нашай рэспублікі з'явіліся новыя словы і паняцці: «дзіцячы гародок сямейнага тыпу», «дзіцячы дом сямейнага тыпу», «бацькі-выхавацелі». Для многіх людзей пакуль што сэнс з'явы, якая абазначаецца прыведзенымі словамі, застаецца невядомым, прычым іншы раз настолькі, што стала магчымым пытанне: «Сямейны дзіцячы дом — гэта калі сям'я аддае дзіцяці ў дзіцячы дом?». Менавіта такое пытанне было зададзена адным з работнікаў райана жанчыне-выхавальніцы. Між тым, з'яўленне дзіцячых дамоў сямейнага тыпу (ДДСТ), па-першае, закранае інтарэсы не толькі іх насельнікаў, але і тых, хто жыве побач. Па-другое, у гэтай з'яве і ў праблемах, што яе суправаджаюць, адлюстроўваюцца як глыбінныя заганы нашага грамадства, так і пэўныя надзеі на іх пераадоленне. Да такіх папярэдніх вывадаў прыводзіць даследаванне, пачатае супрацоўнікамі адкрытай у кастрычні-

ку 1990 г. лабараторыі праблем сямейнага і грамадскага дашкольнага выхавання БелНДІ адукацыі Міністэрства народнай адукацыі БССР. З дапамогай разнастайных метадаў даследавання (аналізу айчыннага і замежнага вопыту, назірання, апытанняў, гутарак з бацькамі-выхавацелямі Беларусі і краіны, у прыватнасці з тымі з іх, якія ўдзельнічалі ва ўсесаюзнай навукова-практычнай канферэнцыі «Сямейны дзіцячы дом: праблемы тэорыі і методыкі», што праходзіла ў снежні 1990 г. у г. Звянігарадзе Маскоўскай вобласці) высвятляўся састаў сямей, матывацыя бацькоў-выхавацеляў, якія ўзялі прыёмных дзяцей у свае сем'і, накіраванасць іх педагогічнай дзейнасці, наяўнасць спецыяльнай адукацыі і ўстаноўка на яе набыццё, асаблівасці ўзаемаадносін родных і прыёмных дзяцей, характар цяжкасцей, якія пераадоляюцца бацькамі-выхавацелямі ў працэсе арганізацыі дзіцячых дамоў сямейнага тыпу.

Вывучэнне праблемы сведчыць, што працяглы час у нашай краіне і рэспубліцы абвешчаўся бясспрэчны прыярытэт грамадскіх інтарэсаў над асабістымі, аддавалася перавага вытворчай дзейнасці абодвух бацькоў над іх бытавой і выхаваўчай дзейнасцю ў сям'і. Сярод жанчын у краіне амаль не засталася хатніх гаспадынь (іх толькі 11%). Затое колькасць дзіцячых дамоў і інтэрнатаў у параўнанні з цяжкімі пасляваеннымі гадамі сёння ўзрасла ў 3 разы. У краіне 453 тыс. дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апякунства бацькоў, прычым больш за 90% з іх з'яўляюцца сіротамі пры жывых бацьках. У Беларусі такіх дзяцей каля 20 тыс. (1991 г.), з іх 10 тыс. знаходзіцца ў дамах дзіцяці, дзіцячых дамах, школах-інтэрнатах, 8 тыс. — у сем'ях, 2 тыс. — у ПТВ, тэхнікумах і ВНУ. Штогод дамы дзіцяці рэспублікі прымаюць да 800 немаўлят, пакінутых маці.

У апошнія гады ў нашай краіне і ў рэспубліцы прыняты шэраг пастаноў і іншых дакументаў, што садзейнічаюць умацаванню сям'і, ахове мацярынства і дзяцінства, паліпшэнню матэрыяльнай дапамогі дзецям-сіротам і дзецям, якія засталіся без апякунства бацькоў, павышэнню адказнасці бацькоў за выхаванне дзяцей. Аднак аналіз гэтых дакументаў сведчыць аб тым, што ў іх не знаходзяць неабходнага адлюстравання сацыяльныя, культурныя, палітычныя і асабістыя правы дзяцей, палажэнні аб увазе да сувязі дзіцяці з сям'ёй. Не замацаваны законам правы выхаванцаў дзіцячых дамоў на пэўныя матэрыяльныя льготы (жыллё, выхадная дапамога і да т. п.). Між тым, у радзе краін функцыянуюць спецыяльныя законы аб дзецях (у Фінляндыі — Закон аб дзецях, на Кубе — Кодэкс аб дзецях і моладзі), у многіх краінах свету правам дзяцей прысвечаны асобныя палажэнні Канстытуцыі. Генеральная Асамблея ААН 20 лістапада 1989 г. прыняла Канвенцыю аб правах дзіцяці. У гэтым дакуменце зафіксаваны як правы дзяцей, якія жывуць у нармальных умовах, так і правы дзяцей з асобных груп: інвалідаў, дзяцей-сірот, дзяцей, пакінутых без апякунства бацькоў, бежанцаў, тых, што знаходзяцца ў зоне ўзброенага канфлікту. Вось, у прыватнасці, некаторыя з іх: 1) на жыццё, выжыванне і развіццё; 2) на атрыманне нацыянальнасці; 3) на веданне бацькоў і выхоўванне імі; 4) на свабоду думкі, сумлення, рэлігіі; 5) на абарону ад пакут, жорсткасці, нечалавечых адносін або пакарання.

У Канвенцыі аб правах дзіцяці вызначана і адказнасць дзяржавы за выхаванне дзяцей-сірот і дзяцей, пакінутых без апякунства бацькоў: «Дзіця, якое часова або пастаянна пазбаўлена свайго сямейнага акружэння або якое ў яго ўласных найлепшых інтарэсах не можа заставацца ў такім акружэнні, мае права на асаблівую абарону і дапамогу, прадастаўляемую дзяржавай» (артыкул 20).

У нашай краіне ў канцы 1990 г. з'явіўся праект Закона СССР аб правах дзіцяці (падрыхтаваны НДІ дзяцінства АПН СССР і Савецкім дзіцячым фондам імя У. І. Леніна), у якім замацаваны правы дзяцей, якія засталіся без апякунства бацькоў. У ім, у прыватнасці, запісана, што кожнае дзіця, якое засталася без бацькоўскага апякунства, мае права на асаблівую абарону дзяржавай. Гэта права дзяцей забяспечваецца ў першую чаргу перадачай іх на ўсынаўленне, пад апеку, у дзіцячыя дамы сямейнага тыпу, апякунскія сем'і Савецкага дзіцячага фонду. Дзяржава аказвае матэрыяльную падтрымку такім сем'ям і дзіцячым дамам. Пры немагчымасці перадачы ў сям'ю дзіця пераводзяць у дом дзіцяці, дзіцячы дом, школу-інтэрнат на поўнае дзяржаўнае забеспячэнне. Пры наяўнасці медыцынскіх паказчыкаў і неабходнасці ў гэтым дзіця змяшчаецца ў спецыяльную школу-інтэрнат, дом інвалідаў (артыкул 42).

Трэба сказаць, што ў радзе краін свету (Аўстрыя, Германія, Венгрыя, Чэхаславакія, Швецыя і інш.) назапашаны станоўчы вопыт функцыянара-

вання спецыялізаваных сямейных дамоў, звычайных сямейных дзіцячых дамоў і г. д. У гэтых краінах з дзецьмі, якія засталіся без апякунства бацькоў, вядзецца напярэдняя спецыяльная дыягнастычная работа. Так, у Чэхаславакіі ў дзіцячых дыягнастычных дамах такія дзеці знаходзяцца ад паўтара да двух месяцаў. За гэты перыяд спецыялісты ставяць медыка-псіхалагічны дыягназ. Згодна з ім іх потым і размяркоўваюць або ў сям'ю і масавую школу, або ў спецыялізаваны сямейны ці звычайны дзіцячы дом, або ва ўстанову для дзяцей з цяжкасцямі ў паводзінах. У Швецыі ёсць дамы, у якіх выхавацелі з вышэйшай спецыяльнай адукацыяй (звычайна педагогі і псіхологі) ствараюць спрыяльныя сямейныя ўмовы для дзяцей ва ўзросце ад некалькіх тыдняў да 12 гадоў. Сацыяльныя куратарскія службы накіроўваюць у гэтыя дамы рабят, якіх крыўдзяць, зневажаюць у сям'і, з якімі ў бацькоў не складваюцца адносіны. Калі бацькі пачынаюць разумець свае памылкі і пралікі ў выхаванні і раскайваюцца ў тым, што здарылася, то праз два месяцы дзеці зноў могуць вярнуцца ў сваю сям'ю. Для тых жа, што застаюцца ва ўказаных дамах, ствараюцца цудоўныя ўмовы для пражывання: сумесныя вячэры, прагляды тэлеперадач, арганізацыя гуляняў, свят; у кожнага маецца асобны пакой, яго могуць наведаць сябры і аднакласнікі. Дзеці ходзяць у звычайныя дзіцячыя сады і школы. Калі праз паўгода не ўдаецца наладзіць нармальныя адносіны паміж бацькамі і дзецьмі, выхаванне дзіцяці могуць часова даверыць новай сям'і, з якой падпісваецца гадавы кантракт. Перавага аддаецца тым сем'ям, якія маюць вопыт выхавання ўласных дзяцей. Кожны год «біялагічныя» бацькі маюць магчымасць вярнуць сабе сваіх дзяцей. Акрамя таго, на працягу года ім даецца магчымасць сустрэцца з імі (гэта новая канцэпцыя спецыялістаў, бо згодна з мінулай кантакты бацькоў з дзецьмі абмяжоўваліся).

У Беларусі ў вырашэнні праблемы сіроцтва прыкметна акрэсліліся тры асноўныя напрамкі: першы — разбуйненне дзеючых дзіцячых дамоў і школ-інтэрнатаў з тым, каб у іх пражывала і выходзіла не 200—300 дзяцей, а 75—100; другі — будаўніцтва дзіцячых гарадоў сямейнага тыпу, у якіх плануецца размяшчаць ад 150 да 200 дзяцей; трэці — вяртанне дзяцей у сям'і (роднасныя, апякунскія), у дзіцячыя дамы сямейнага тыпу. Апошні напрамак уяўляецца найбольш перспектыўным, зыходзячы з сацыяльна-эканамічных і маральна-псіхалагічных фактараў. Па-першае, калі ў дзіцячых дамах і школах-інтэрнатах утрыманне аднаго дзіцяці ў год абыходзіцца дзяржаве больш за 3 тыс. руб., то ў сям'і — 1,2—1,6 тыс. руб. Па-другое, у дзіцячых дамах і школах-інтэрнатах практычна няма здаровых выхаванцаў. Так, згодна з данымі масавага абследавання НДІ фізіялогіі дзяцей і падлеткаў АПН СССР, праведзенага ў 80-я гг., сярод выхаванцаў інтэрнатаў шырока распаўсюджаны (каля 90 %) расстройствы псіханеўралогічнай сферы, а таксама агульная саматычная аслабленасць арганізма. У 10 % выхаванцаў малодшых класаў адзначаюцца парушэнні ў паводзінах тыпу псіхопатападобнага сіндрому; кожнае 3—5-е дзіця пакутуе ад энурэзу, праяў неўрозаў, у падлеткаў назіраецца патахарактаралагічнае фарміраванне асобы, а таксама астэна-неўратычны стан (Прихожан А. М., Толстых Н. Н. Дети без семьи // Детский дом: заботы и тревоги общества. М., 1990. С. 5). Аналагічная карціна назіраецца і ў Беларусі: у кожнага 4—5-га дзіцяці можна заўважыць праяўленне неўрозу, агульную саматычную аслабленасць арганізма, розныя захворванні (энурэз, дыябет, ацід, пнеўманія, страўнікавыя захворванні і інш.). Па-трэцяе, для выхаванцаў дзіцячых дамоў і школ-інтэрнатаў вострай праблемай застаецца сацыяльная адаптацыя пасля выхаду з указаных дзіцячых устаноў. Як паведаміла ў дакладзе на канферэнцыі ў г. Звянігардзе навуковы супрацоўнік НДІ сацыялогіі АН СССР І. Ф. Дзяменцьева, выпускнікі школ-інтэрнатаў не арыентуюцца ў найпрасцейшых бытавых сітуацыях, ім цяжка наладжваць адносіны з людзьмі, яны не ведаюць, куды звяртацца ў выпадку захворвання, выхаду са строю бытавых прыбораў і інш.

У параўнанні з выпускнікамі школ і звычайных дзіцячых дамоў намага лепш і хутчэй ідзе адаптацыя рабят, якія жывуць у дзіцячых дамах сямейнага тыпу. Згодна з дакументамі такімі лічацца: 1) дзіцячыя гарадкі з аднакватэрных многапакаёвых дамоў для пражывання сямей, якія выхоўваюць не менш за 10 дзяцей-сірот і дзяцей, пакінутых без апекавання бацькоў; 2) асобныя сям'і, што выхоўваюць не менш за 5 дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў і якія жывуць у шматпакаёвых

асобных кватэрах, у звычайных, спецыялізаваных дамах, у групах такіх дамоў.

Згодна з пастановай Савета Міністраў БССР «Аб стварэнні ў рэспубліцы дзіцячых дамоў сямейнага тыпу» (№ 294 ад 17 кастрычніка 1988 г.) у гарадах Вілейцы, Калінкавічах, Кобрыне, Лідзе, Полацку прадугледжана ў 1988—1994 г. будаўніцтва дзіцячых гарадкоў для пражывання сямей, дзе выхоўваецца не менш за 10 сірот або дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў (ужо ідзе будаўніцтва такіх гарадкоў у Вілейцы і Кобрыне). У дзіцячых гарадках сямейнага тыпу ў комплексе плануецца пабудавана катэджы (адзін катэдж для кожнай сям'і: з 10 дзяцямі і іх бацькамі-выхавацелямі), сярэдняю школу з клубным комплексам, спартыўна-аздараўленчы цэнтр з плавальным басейнам, дашкольныя ўстановы, гаспадарчыя і лячэбна-прафілактычныя блокі, а таксама выдзеліць прысядзібныя зямельныя ўчасткі для прадукцыйнай працы. У кожным гарадку намечана размяшчаць 150—200 дзяцей.

Адначасова з пачаткам будаўніцтва падобных гарадкоў у рэспубліцы, пачынаючы з 1988 г., пры актыўнай падтрымцы Беларускага рэспубліканскага і абласных аддзяленняў Савецкага дзіцячага фонду імя У. І. Леніна, Міністэрства народнай адукацыі БССР, шырокай грамадскай пачалі стварацца дзіцячыя дамы сямейнага тыпу, што знаходзяцца ў разпараджэнні мясцовых Саветаў народных дэпутатаў. Дзіцячыя дамы сямейнага тыпу — гэта не што іншае, як сям'я, якая не мае або мае сваіх дзяцей і якая ўзяла на выхаванне не менш за 5 дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў. Дзіцячы дом сямейнага тыпу ўзначальвае адзін з бацькоў-выхавацеляў (часцей маці), якому яго выхаваўчая дзейнасць залічваецца ў стаж работы па спецыяльнасці, а таксама ў агульны і бесперапынны стаж пры прызначэнні пенсіі і дапамогі.

У цяперашні час на Беларусі маецца 11 дзіцячых дамоў сямейнага тыпу, якія створаны за апошнія тры гады. З іх 8 гарадскіх і 3 сельскія: Глухавых з Бабруйска Магілёўскай вобласці, дзе выхоўваецца 3 родных і 5 прыёмных дзяцей; Істыкулавых з Пружан Брэсцкай вобласці — 5 родных і 11 прыёмных; Карповічаў з Мінска — родных дзяцей няма, прыёмных 9; Кузняцовых з Мінска — 2 родных і 7 прыёмных; Кундзікавых з Клічавы Магілёўскай вобласці — 3 родных і 5 прыёмных; Кутузавых з Гродна — 7 прыёмных; Сагайдаравых з Жодзіна Мінскай вобласці — 2 родных і 10 прыёмных; Такмаковых з Рэчыцы Гомельскай вобласці — 3 родных і 5 прыёмных; Дз'ячковых з пас. Мірны Магілёўскага раёна — 5 родных і 4 прыёмныя; Пытлякоў з в. Халоп'я Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці — 4 родных і 5 прыёмных; Церахавых з в. Копці Віцебскага раёна — 5 родных і 5 прыёмных.

Такім чынам, у пералічаных дзіцячых дамах сямейнага тыпу жывуць і выхоўваюцца 32 родных і 72 прыёмныя дзіцяці розных узростаў (дашкольнага, малодшага і сярэдняга школьнага, г. зн. дзеці 4—14 гадоў).

Матэрыялы назіранняў за паводзінамі рабят і гутарак з бацькамі-выхавацелямі сведчаць аб тым, што матывацыя дзейнасці бацькоў-выхавацеляў носіць усвядомлены і сацыяльна станоўчы характар: асноўным стымулам прыёмных бацькоў і апекуноў з'яўляецца імкненне стварыць дзецям нармальныя ўмовы для развіцця, вярнуць цэплёню страчанага сямейнага ачага, ласку і клопат маці. Аб гэтым гаворыць, па-першае, змяненне першапачатковых намераў абмежавацца невялікай колькасцю ўсыноўленых або ўзятых пад апеку дзяцей (2—3-мя). Пасля наведвання дзіцячых дамоў, дамоў дзіцяці, школ-інтэрнатаў бацькі-выхавацелі, як правіла, не маглі ўтрымацца перад натуральным чаканнем змучаных і спакутаваных дзяцей, што іх таты і мамы знайшліся, і бралі ў сям'ю па 5 і больш. Акрамя таго, некаторыя з бацькоў-выхавацеляў аб'язджалі іншыя ўстановы ў пошуках братаў і сяспёр узятых у сям'ю рабят, каб аб'яднаць іх. Па-другое, пацвярджэннем сацыяльна значымай матывацыі бацькоў-выхавацеляў з'яўляецца іх імкненне ўсынавіць або ўзяць пад апеку найбольш няшчасных дзяцей: хворых ці тых, што ўжо пабывалі ў сем'ях, але якіх вярнулі з-за адхіленняў у паводзінах. На фоне гэтага асабліва непакоіць адмоўная «грамадская» думка, што склалася ў адносінах да бацькоў-выхавацеляў. Многія падазраюць іх у карыслівых намерах, забываючы пра тое, што ўтрыманне дзяцей у дзяржаўных выхаваўчых установах абходзіцца намнога даражэй, а вынікі выхавання значна ніжэйшыя.

Востра прасочваецца праблема сацыяльна-псіхалагічнай адаптацыі дзяцей у ДДСТ, якія неслі на сабе адбітак неспрыяльных у гэтых адносінах умоў утрымання і выхавання ў спецыфічных установах. Так, яны

не ідэнтыфікавалі бохан з хлебам (сям'я Кундзікавых), а толькі нарэзаныя лусты называлі хлебам; у сям'і Карповічаў дзеці васьмі гадоў спалохаліся кошкі і сабакі, убачыўшы прынесеную ў кошыку бульбу, сталі выкідваць яе, думаючы, што гэта камяні, і да т. п. Амаль ва ўсіх сем'ях дзеці ў першыя дні спрабавалі хаваць пад падушку хлеб і іншыя прадукты, па начах прабіраліся на кухню і аб'ядаліся да дурнаты, да вопраткі, абутку, іншых рэчаў адносіліся па-варварску.

Наступная праблема, што вырысоўвалася пасля гутарак з бацькамі-выхавацелямі, — адносіны з калегамі, аднаго з адным, неабходнасць атрымання мінімуму педагагічных ведаў для вырашэння спецыфічных задач выхавання і навучання дзяцей з затрымкамі псіхічнага развіцця, бо яны назіраюцца, як сведчаць вынікі масавага апытання, у 90—95 % дзяцей з дзіцячых дамоў, школ-інтэрнатаў і асабліва ў тых, хто быў ізаляваны ад сям'і, пачынаючы з дома дзіцяці.

Асаблівую заклапочанасць часткі бацькоў-выхавацеляў выклікае набыты некаторымі дзецьмі вопыт сексуальных адхіленняў, запазычаны ў сем'ях бацькоў-алкаголікаў і прастытутак. Парады медыкаў і псіхалагаў іншы час зводзяцца да рэкамендацый змяшчаць дзяцей у псіханеўралагічны дыспансер, каб там яны пазбавіліся шкодных звычак. Аднак такое лячэнне можа стымуляваць затрымку псіхічнага развіцця дзіцяці, таму бацькі-выхавацелі часцей звяртаюцца да працэрапіі або да гульнівай і пазнавальнай дзейнасці. Гэта, як правіла, дае станоўчыя вынікі, але дастатковага вопыту беларускія ДДСТ яшчэ не маюць, бо арганізаваныя яны ўсюды некалькі гадоў назад. Значыць, можна чакаць абвастрэння праблем сексуальнага выхавання дзяцей, калі яны дасягнуць палавой спеласці. На фоне гэтага асаблівую значымасць набывае пытанне арганізацыі іх вольнага часу, напauнення яго сацыяльна і асобна карыснай дзейнасцю, якая б прыносіла рэзультат маральнае задавальненне. Неабходна дапамога бацькам-выхавацелям у правядзенні сямейных свят, стварэнні традыцый, далучэнні дзяцей да розных відаў творчасці.

Прыемным выглядае факт кароткага перыяду адаптацыі дзяцей у новых сем'ях, адсутнасць, за рэдкім выключэннем, канфліктаў паміж рэбяткамі, прычым, як паміж прыёмнымі, так і паміж роднымі і прыёмнымі. Тым не менш выключэнні існуюць, таму паўстае праблема стварэння метадыкі адбору дзяцей у ДДСТ, правядзення тэстыравання для выяўлення асабліва канфліктных дзяцей і звядзення да нуля магчымасці ўзнікнення сітуацыі, калі даводзіцца вяртаць дзіця ў дзіцячы дом або школу-інтэрнат, бо яго прысутнасць рэзка пагаршае мікраклімат сям'і.

На наш погляд, высакародны рух па стварэнню дзіцячых дамоў сямейнага тыпу мае патрэбу ў сур'ёзнай грамадскай і прафесіянальнай падтрымцы і стымуляванні. Даследаванне, у ходзе якога мяркуюцца правесці анкетаванне бацькоў-выхавацеляў амаль трохсот ДДСТ СССР, будзе сканцэнтравана на вывучэнні наступных праблем:

вызначэнне крытэрыяў падбору бацькоў-выхавацеляў і адбору дзяцей у ДДСТ;

размеркаванне функцый і асаблівасці ўзаемаадносін мужа і жонкі пры стварэнні ДДСТ;

выяўленне асаблівасцей адносін бацькоў-выхавацеляў з уласнымі роднымі, сябрамі і іншымі людзьмі, з выхавацелямі дзіцячых садоў і педагогамі школ, роднымі і прыёмнымі дзецьмі;

наладжванне ўзаемаадносін дзяцей у ДДСТ;

аднаўленне фізічнага і псіхічнага здароўя дзяцей;

арганізацыя навучальнай, працоўнай, камунікатыўнай і інш. дзейнасці рэбят;

стварэнне праграмы псіхалага-педагагічнай падрыхтоўкі бацькоў-выхавацеляў і інш.

Маецца на ўвазе, што разгалінаваная сетка ДДСТ, створаных з улікам псіхалага-педагагічных рэкамендацый, якая карыстаецца матэрыяльнай падтрымкай дзяржавы, дазволіць рэзка скараціць колькасць існуючых дамоў дзіцяці, дзіцячых дамоў і школ-інтэрнатаў і тым самым згладзіць вострую праблему сіроцтва і абяздоленасці дзяцей бацькоў-алкаголікаў, якія, па даных масавага апытання, з'яўляюцца асноўнымі «пастаўшчыкамі» дзяцей у пералічаныя выхаваўчыя ўстановы. Менавіта сямейныя дзіцячыя дамы, а не дарагія гарадкі павінны атрымаць прыярытэт у развіцці, бо, на думку бацькоў-выхавацеляў, нават самы добраўпарадкаваны гарадок не будзе пазбаўлены ад налёту афіцыйнай установы і стане, як яны лічаць, чарговай «сіроцкай вёскай», «казённым домам», «дзіцячай калоніяй».